

10 NGUYÊN NHÂN GÂY CHẾT HÀNG ĐẦU

10 nguyên nhân gây chết hàng đầu ở các nước phân theo thu nhập, năm 2004

Vũ Nguyễn Quỳnh Anh
Viện Vệ sinh Y tế Công cộng Tp.HCM

(đơn vị: triệu người)

Các nước thu nhập thấp	Số chết	Tỉ lệ phần trăm
Các bệnh nhiễm trùng đường hô hấp dưới	2,94	11,2
Bệnh mạch vành	2,47	9,4
Bệnh tiêu chảy	1,81	6,9
HIV/AIDS	1,51	5,7
Đột quỵ và các bệnh thuyên tắc mạch máu não	1,48	5,6
Bệnh phổi tắc nghẽn mãn tính	0,94	3,6
Lao	0,91	3,5
Các bệnh nhiễm trùng sơ sinh	0,90	3,4
Sốt rét	0,86	3,3
Sinh non và nhẹ cân	0,84	3,2

(đơn vị: triệu người)

Các nước thu nhập trung bình	Số chết	Tỉ lệ phần trăm
Đột quỵ và các bệnh thuyên tắc mạch máu não	3,47	14,2
Bệnh mạch vành	3,40	13,9
Bệnh phổi tắc nghẽn mãn tính	1,80	7,4
Các bệnh nhiễm trùng đường hô hấp dưới	0,92	3,8
Ung thư khí quản, phế quản, phổi	0,69	2,9
Tai nạn giao thông	0,67	2,8
Bệnh cao huyết áp	0,62	2,5
Ung thư dạ dày	0,55	2,2
Lao	0,54	2,2
Bệnh tiểu đường	0,52	2,1

(đơn vị: triệu người)

Các nước thu nhập cao	Số chết	Tỉ lệ phần trăm
Bệnh mạch vành	1,33	16,3
Đột quỵ và các bệnh thuyên tắc mạch máu não	0,76	9,3
Ung thư khí quản, phế quản, phổi	0,48	5,9
Các bệnh nhiễm trùng đường hô hấp dưới	0,31	3,8
Bệnh phổi tắc nghẽn mãn tính	0,29	3,5
Alzheimer và các bệnh mất trí khác	0,28	3,4
Ung thư ruột và trực tràng	0,27	3,3
Tiểu đường	0,22	2,8
Ung thư vú	0,16	2,0
Ung thư dạ dày	0,14	1,8

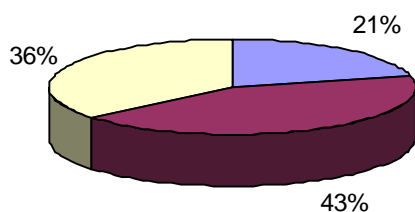
Tính chung trên toàn thế giới

(đơn vị: triệu người)

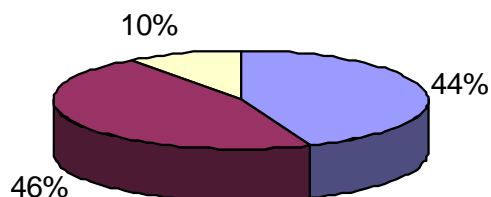
Thể giới	Số chết	Tỉ lệ phần trăm
Bệnh mạch vành	7,20	12,2
Đột quỵ và các bệnh thuyên tắc mạch máu não	5,71	9,7
Các bệnh nhiễm trùng đường hô hấp dưới	4,18	7,1
Bệnh phổi tắc nghẽn mãn tính	3,02	5,1
Bệnh tiêu chảy	2,16	3,7
HIV/AIDS	2,04	3,5
Lao	1,46	2,5
Ung thư khí quản, phế quản, phổi	1,32	2,3
Tai nạn giao thông	1,27	2,2
Sinh non và nhẹ cân	1,18	2,0

Phân phối chết theo tuổi và thu nhập

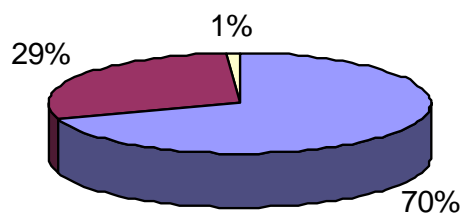
* Các nước thu nhập thấp:

* Các nước thu nhập trung bình:

* Các nước thu nhập cao:

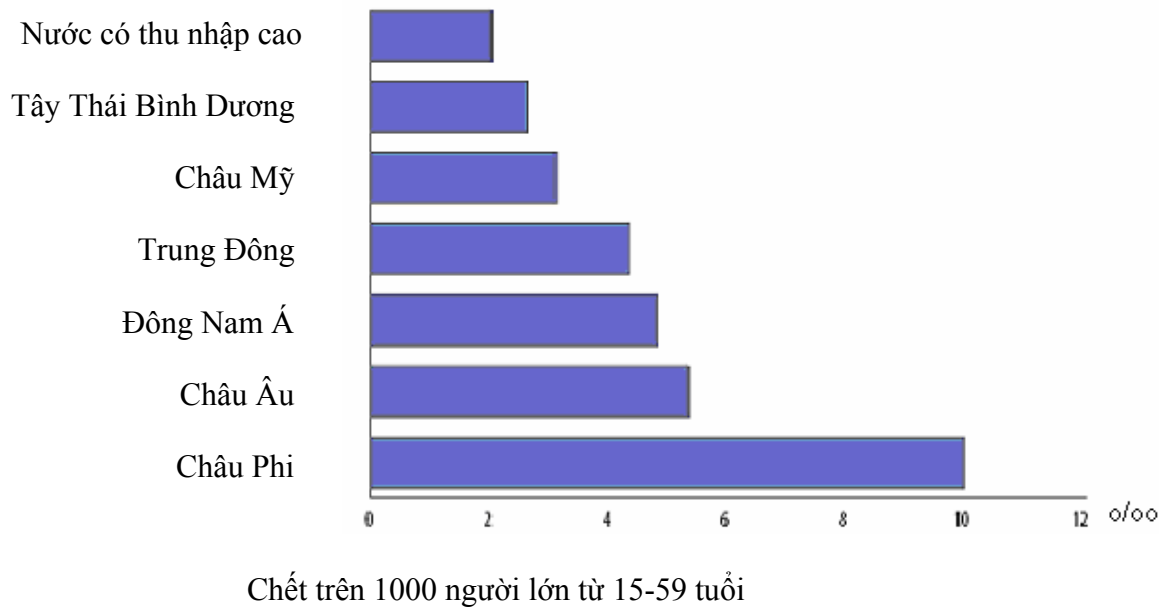
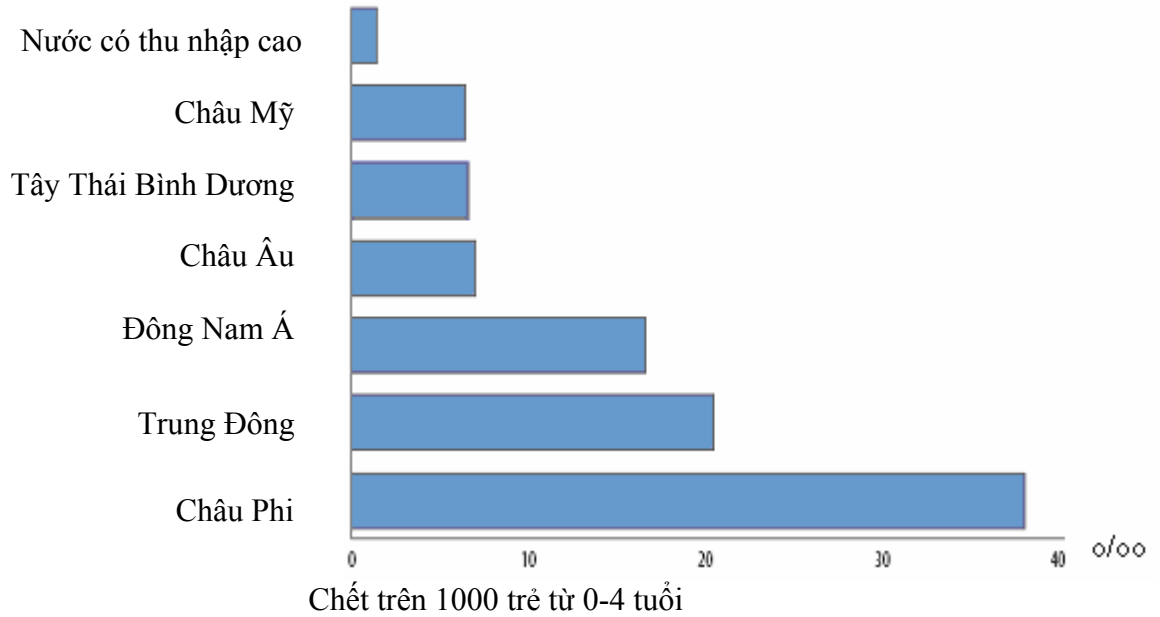

Chú thích:

- Số chết ở người từ 70 tuổi trở lên
- Số chết ở người từ 15-69 tuổi
- Số chết ở người từ 0-14 tuổi

Chết ở trẻ em và người lớn: một bức tranh không cân bằng

Con số dưới đây ước tính cho 6 vùng WHO quản lý, với các nước thu nhập cao được xem như là nhóm thứ 7. Các vùng và nhóm thu nhập được định nghĩa trong *Gánh nặng bệnh tật toàn cầu năm 2004 cập nhật*

Những nguyên nhân gây chết chính

Hỏi: có bao nhiêu người chết mỗi năm?

Trong năm 2004, ước tính 59 triệu người chết.

Hỏi: đâu là nguyên nhân gây chết đứng đầu trên thế giới?

Các bệnh tim mạch gây nên số chết mỗi năm cao hơn bất kỳ các nguyên nhân khác. Trong năm 2004, 7,2 triệu người chết vì bệnh mạch vành, 5,7 triệu đột quy hoặc dạng khác của thuyên tắc mạch máu não

Hỏi: hút thuốc lá có phải là nguyên nhân gây chết hàng đầu?

Sử dụng thuốc lá là nguyên nhân chính gây ra nhiều bệnh chết người đứng đầu thế giới – bao gồm cả bệnh tim mạch, bệnh phổi tắc nghẽn mãn tính và ung thư phổi. Tính chung, việc sử dụng thuốc lá chịu trách nhiệm cho 01 trên 10 người lớn chết trên toàn cầu. Hút thuốc lá được xem là nguyên nhân thầm lặng gây nên các bệnh chết người.

Hỏi: điểm khác biệt chính giữa các nước giàu và nghèo về nguyên nhân chết là gì?

Ở các nước thu nhập cao hơn 2/3 dân số sống tới độ tuổi 70 và phần lớn chết do các bệnh mãn tính: tim mạch, bệnh phổi tắc nghẽn mãn tính, ung thư, tiểu đường và mất trí. Nhiễm trùng phổi vẫn là nguyên nhân về nhiễm trùng gây chết đứng đầu.

Ở các nước thu nhập trung bình, gần một nửa dân số sống tới độ tuổi 70 và các bệnh mãn tính là nguyên nhân gây chết chính, giống như các nước có thu nhập cao. Tuy nhiên thêm vào đó, bệnh Lao và tai nạn giao thông cũng là những nguyên nhân gây chết hàng đầu.

Ở những nước thu nhập thấp, ít hơn 1/4 dân số sống đến độ tuổi 70 và hơn 1/3 số chết là trẻ em dưới 14 tuổi. Số chết chủ yếu là do các bệnh nhiễm trùng: nhiễm trùng phổi, bệnh tiêu chảy, HIV/AIDS, lao và sốt rét. Những phiền phức của việc mang thai và sinh đẻ tiếp tục là nguyên nhân gây chết đứng đầu, gây ra tử vong ở trẻ và mẹ.

Hỏi: có bao nhiêu trẻ em chết mỗi năm?

Hơn 10 triệu trẻ dưới 5 tuổi chết trong năm 2004, và 99% trong số đó là ở các nước nghèo và trung bình.

Lý do đo lường số chết

Việc đo lường số người chết mỗi năm, nguyên nhân chết cùng việc đánh giá ảnh hưởng của bệnh tật, chấn thương lên cuộc sống là những cách quan trọng nhất nhờ vào đó đánh giá hiệu quả hệ thống y tế của một nước. Những số liệu này giúp cho các nhà hoạch định y tế nắm được tình hình để tập trung vào các hành động Y tế công cộng đúng. Ví dụ: Một nước có số chết do bệnh tim mạch và tiểu đường tăng nhanh trong khoảng thời gian chỉ vài năm thì sẽ có sự quan tâm lớn vào việc bắt đầu một chương trình khuyến khích lối sống giúp ngăn ngừa các bệnh trên. Tương tự như vậy, nếu một quốc gia nhận thấy rằng nhiều trẻ chết do sốt rét, nhưng chỉ một tỉ lệ nhỏ ngân sách y tế dành cho việc cung cấp các điều trị hiệu quả thì việc điều chỉnh lại ngân sách có thể được thực thi.

Ở các nước công nghiệp có hệ thống đánh giá các nguyên nhân chết trong dân số. Ở hầu hết các nước đang phát triển không có hệ thống này, và số chết từ các nguyên nhân cụ thể được ước tính từ các dữ liệu chưa hoàn chỉnh. Hiểu một cách rộng rãi, tiến trình đo lường và đánh giá là chủ chốt cho việc lập kế hoạch cải thiện sức khỏe và giảm số chết có thể ngăn ngừa được ở các nước đang phát triển.